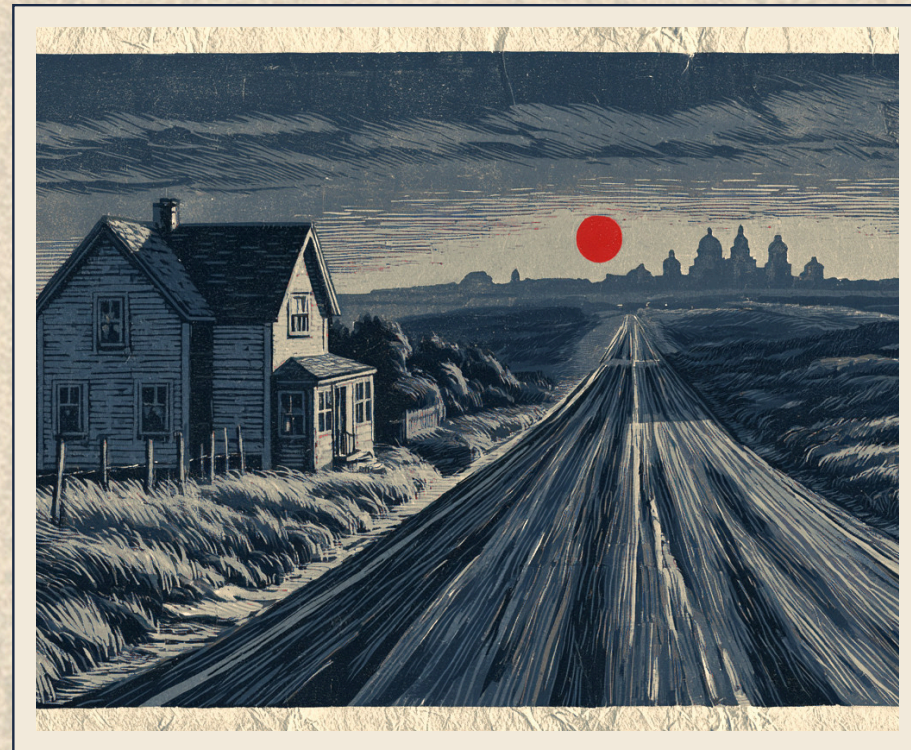

PREZENTACJA 1 · GIEDROYC I WSCHÓD

OD MAISONS-LAFFITTE DO KIJOWA

*Chronologia myśli Giedroycia od 1946 roku do
współczesności*

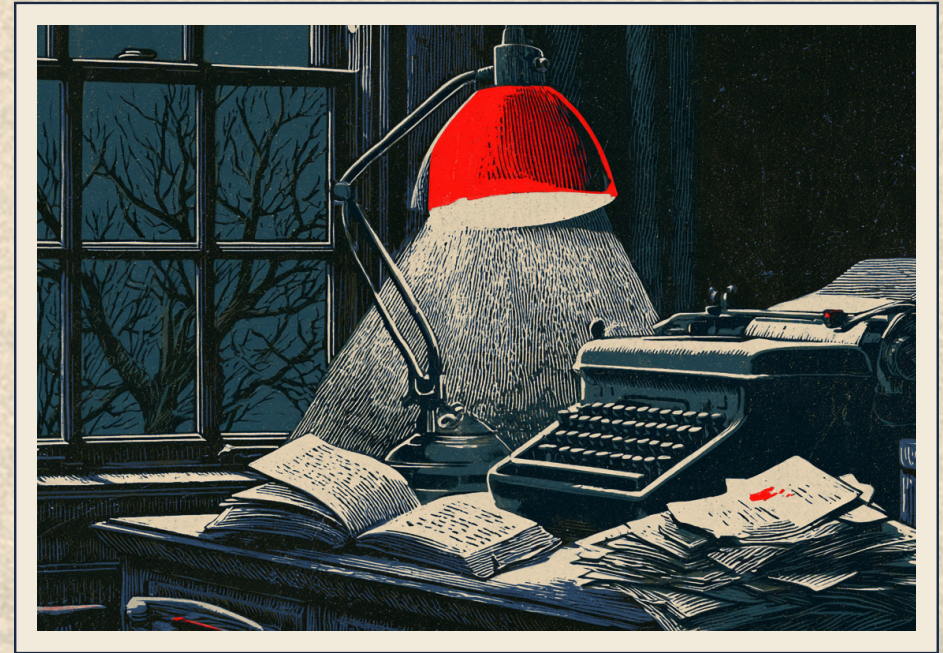
1946–1947

Instytut i pismo

11 lutego 1946 roku w Rzymie, przy 2. Korpusie Polskim, powstaje Instytut Literacki.

20 czerwca 1947 roku ukazuje się pierwszy numer „Kultury”. Jesienią Instytut przenosi się do Maisons-Laffitte pod Paryżem.

Przez 53 lata Jerzy Giedroyc wydaje i redaguje pismo: 637 numerów do 2000 roku.

1952

Cena: Wilno i Lwów

„Litwini nigdy nie zapomną o Wilnie i dopóty nie będzie zgody między nami dopóki nie oddamy im tego Wilna. Z drugiej zaś strony Ukraińcy nie podarują nam Lwowa.”

ks. Józef Z. Majewski, list do redakcji, „Kultura” 1952, nr 11 (61), s. 158

158

LISTY DO REDAKCJI

skimi. Jakkolwiek faktem jest, że większość mieszkańców Lwowa i Wilna uważała się za Polaków przed rokiem 1939, to jednak grubo myli się ten, kto utrzymuje, iż miasta te muszą być kiedyś Polsce zwrócone. Litwini nigdy nie zapomną o Wilnie i dopóty nie będzie zgody między nami dopóki nie oddamy im tego Wilna. Z drugiej zaś strony Ukraińcy nie podarują nam Lwowa. Po zakończeniu ostatniej wojny Kresy Wschodnie zostały „oczyszczone” z Polaków. Gdy dojdzie do trzeciej wojny światowej i do ewentualnej klęski Rosji Sowieckiej, nasze apetyty na Lwów i Wilno powinnyby już zupełnie wygasnąć. Niech Litwini, którzy gorszy niż my los przeżywają, cieszą się swym Wilnem, a we Lwowie niech powiewa sino-żółty sztandar. My zaś zwróćmy oczy na Wrocław, Gdańsk i Szczecin i budujmy Polskę na jej własnej glebie. Wtedy na pewno sąsiedzi nasi ze wschodu i północy obdarzą nas zaufaniem. Przy współpracy Ukrainy i Litwy, Federacja Europy środkowo-wschodniej stanie się faktem dokonanym.

Słę wyrazy wysokiego poważania.

Ks. Józef Z. MAJEWSKI

St. John Vianney's Seminary, Pretoria, Afryka Połudn.

„Kultura” 1952, nr 11 (61), s. 158 — list ks. Józefa Z. Majewskiego. Skan: archiwum „Kultury” (kulturaparyska.com)

List napisał kleryk z seminarium w Pretorii. Paweł Kowal pisze, że „mimowolnie” zwieńczył on debatę, do której Giedroyc zamówił eseje Józefa Łobodowskiego i Włodzimierza Bączkowskiego.

1970

„Mówiąc obrazowo”

„Nie proponujemy federacji polsko-ukraińskiej tym mniej nowej wyprawy na Kijów. Lecz, mówiąc obrazowo, wygrać z Rosją możemy tylko na Ukrainie.”

Juliusz Mieroszewski, „Kultura” 1970, nr 4 (271), s. 53

nie powinniśmy pogarszać naszych stosunków z Rosją „advokatu-
tując” w sprawie ukraińskiej czy litewskiej.

Istotą stosunków polsko-rosyjskich była zawsze rywalizacja i tę rywalizację przegraliśmy nie bezpośrednio z Moskwą — tylko na Ukrainie. Ówczesnym narodom wschodnioeuropejskim nie mieliśmy niczego do zaoferowania poza wyzyskiem i kolonizacją i z tej przyczyny o idei jagiellońskiej Polacy mówią z namaszczeniem a Ukraińcy czy Litwini mówią z odrazą.

Nie proponujemy federacji polsko-ukraińskiej tym mniej nowej wyprawy na Kijów. Lecz, mówiąc obrazowo, wygrać z Rosją możemy tylko na Ukrainie. Przy odpowiedniej koniunkturze odbudować nasz status w stosunku do Rosji — będziemy mogli wówczas gdy narody oddzielające Polskę od rdzennej Rosji będą pewne naszej przyjaźni i poparcia. To nie jest ani imperializm ani idea jagiellońska, lecz zwyczajna, rozsądna polityka. Rozsądna i dalekowzroczna polityka jest rzeczą daleko trudniejszą niż imperializm. Najłatwiejszy, choć katastrofalny w skutkach — jest

„Kultura” 1970, nr 4 (271), s. 53 — J. Mieroszewski, „Może zdarzyć się i tak”. Skan: archiwum „Kultury” (kulturaparyska.com)

Mieroszewski poprzedził to zdanie wyraźnym zastrzeżeniem, a dwa zdania dalej dodał: „To nie jest ani imperializm ani idea jagiellońska, lecz zwyczajna, rozsądna polityka”.

1974

Obszar ULB

„Ukraińcy, Litwini i Białorusini w dwudziestym wieku nie mogą być pionkami w historycznej grze polsko-rosyjskiej.”

Juliusz Mieroszewski, „Rosyjski »kompleks polski« i obszar ULB”, „Kultura” 1974, nr 9 (324), s. 12

i serwilizm.

Ja również nie wierzę w system „my albo oni” — nie wierzę byśmy byli kiedykolwiek w możności odepchnąć Rosję z rogatek Przemyśla pod Smoleńsk. Uważam również, że system powyższy — choć głęboko historycznie zakorzeniony — jest dziś anachronizmem, barbarzyńskim anachronizmem. Ukraińcy, Litwini i Białorusini w dwudziestym wieku nie mogą być pionkami w historycznej grze polsko-rosyjskiej.

Pragnąłem wykazać, że system „my albo oni” — choć czerpie swą moc z wielowiekowej tradycji — jest w gruncie rzeczy zatrutym źródłem. Musimy szukać kontaktów i porozumienia z Rosjanami gotowymi przyznać pełne prawo do samostanowie-

„Kultura” 1974, nr 9 (324), s. 12 — J. Mieroszewski, „Rosyjski »kompleks polski« i obszar ULB”. Skan: archiwum „Kultury” (kulturaparyska.com)

Wniosek Mieroszewskiego był jednoznaczny: Polacy muszą „zrezygnować raz i na zawsze z Wilna, Lwowa”.

1989–1990

Z papieru do kancelarii

Minister spraw zagranicznych Krzysztof Skubiszewski prowadzi politykę dwutorowości: relacje z ZSRR i równoległe z niektórymi republikami.

W czerwcu 1990 roku w Wydziale Radzieckim MSZ, obok referatu radzieckiego, działają m.in. referaty rosyjski, ukraiński, białoruski i państw bałtyckich.

Czy Skubiszewski świadomie realizował myśl Giedroycia? Roman Kuźniar: był „na to całkowicie obojętny”. Jan Kofman uważa odwrotnie.

1990

Powściągliwość

6 października 1990 roku zjazd w Ejszyszkach proklamuje Polski Kraj Narodowośćowo-Terytorialny na Litwie.

MSZ go nie popiera i ostrzega Polaków na Litwie przed występowaniem w charakterze „trzeciej siły” w rozmowach litewsko-radzieckich. O prawa mniejszości upomina się nadal.

Już jesienią 1989 roku Grzegorz Kostrzewa-Zorbas nazwał projekt polskiego okręgu autonomicznego na Litwie niebezpiecznym precedensem.

1991

Uznanie Ukrainy

„Bardzo się ucieszyłem, że tym razem rząd polski nie nawalił i uznał niepodległość, nie oglądając się na kraje zachodnie.”

Jerzy Giedroyc do Bohdana Osadczuka, 3 grudnia 1991 — cyt. za: W. Konończuk, Culture.pl, 2020

2 grudnia 1991 roku niepodległość Ukrainy jako pierwsze uznały Polska i Kanada. Stosunki dyplomatyczne z Litwą Polska nawiązała 5 września, a niepodległość Białorusi uznała 27 grudnia 1991 roku.

1992–1994

Traktaty: granice bez roszczeń

18 V 1992

● —
traktat z Ukrainą —
granica nienaruszalna, bez
roszczeń terytorialnych

23 VI 1992

● —
traktat z Białorusią —
potwierdzona granica, bez
roszczeń

26 IV 1994

● —
traktat z Litwą — granica
nienaruszalna;
w preambule obie strony
potwierdzają integralność
swoich terytoriów ze
stolicami w Warszawie
i w Wilnie

1994–2026

Trzy drogi

LITWA

NATO: 29 marca 2004 ·
UE: 1 maja 2004 · od
2017 grupa bojowa NATO

cena zapłacona

UKRAINA

od 24 lutego 2022 broni
się przed pełnoskalową
inwazją · w czerwcu
2026 UE otworzyła
pierwszy klaster
negocjacji akcesyjnych

rachunek otwarty

BIAŁORUŚ

Łukaszenka od 1994 ·
Państwo Związkowe
z Rosją 1999 · 2022: atak
na Kijów także z jej
terytorium

ostrzeżenie, które się spełniło

26 LUTEGO 2026

Klamra

„Musimy za wszelką cenę utrzymać niepodległość Ukrainy, Litwy i Białorusi, bo to jest w naszym życiowym interesie.”

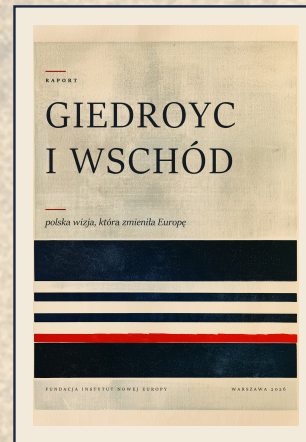
Słowa przypisane Giedroyciowi w sejmowym exposé ministra spraw zagranicznych, 26 lutego 2026

Senat ustanowił rok 2026 Rokiem Jerzego Giedroycia.

DALEJ

-
- Raport „Giedroyc i Wschód”
 - Mapa interaktywna „ULB wczoraj i dziś”
 - Quiz „Ile wiesz o Giedroyciu?”

Wszystkie materiały — na stronie projektu „Giedroyc i Wschód”

RAPORT

MAPA

QUIZ